

Med blikk for språk

Elisabeth Brekke Stangeland

01.11.16

lesesenteret.no

Leken som vindu inn til barns språk

- Barn som får delta aktivt i lek og bruke språket sitt i meningsfulle situasjoner, blir gode i språk¹.
- En av barnehagens viktige oppgaver er å sørge for at alle barn får delta aktivt i lek og samspill med andre². I noen tilfeller må vi jobbe litt ekstra for dette.
- Vi skal nå se nærmere på hvordan man med utgangspunkt i lek kan legge merke til barns språk, og hvordan leken på denne måten kan være et vindu inn til barns språk.
- Å legge merke til barns språk handler om systematikk.

Har barnet nøklene som trengs for å delta i lek?

- Lasse

Suller rundt for seg selv. Lett å legge merke til at Lasse ikke leker med andre, fordi han ikke "holder på med noe".
- Rolf

Hvor mye får han brukt språket sitt?
Når vi skal ha blick for språk, med øynene festet på leken, er det viktig å skille mellom aktivitet og samspill.
Å trekke seg unna lek kan være en sosial strategi for å unngå situasjoner der man ikke mestrer. Slike strategier er et hinder for språklig og sosial utvikling i barnehagen.
- Frida

Bli tatt kontakt med og tar kontakt, men blir ikke værende i lek. Hun er ikke en del av samspillet. Frida er et typisk eksempel på barn som strever med språket, men hvor det er vanskelig å ha blick for språket fordi det er så mange andre ting som tar oppmerksomheten.
- Når vi har kunnskap om at det er en sammenheng mellom språk og atferd, er det også lettere å oppdage språklige vansker. Da er det også lettere å skape et gjennomtenkt språkmiljø i barnehagen.

Å legge merke til barns språk

- For å nå målet om at alle barna i barnehagen skal ha en rik språkhverdag, må vi ha kunnskap om barnas språk.
- Forstå og produsere språk: oppmerksomhet, hørsel, hukommelse, gjenkjenning og erfaring.
- Det er stor variasjon i hvor langt de ulike barna i barnehagen har kommet i sin språklige utvikling:
 - ✓ Jentene litt foran guttene i språkforståelse og -produksjon³.
 - ✓ Flerspråklige barn har ikke like gode norskspråklige ferdigheter som enspråklige⁴.
 - ✓ Mellom 10 og 15 % har forsinka språkutvikling i tidlig alder⁵.
- Barnehagen har en unik mulighet til å fremme språk hos barn som strever.
- Det finnes mange måter å arbeide med barns språk på. En av disse er å legge til rette for at barn som strever med språk, skal få tilgang til lek.

Nøkler til deltakelse

- Språk er kanskje den aller viktigste nøkkelen til lek og samspill. I tillegg er barns atferd med å avgjøre hvorvidt de blir inkludert i lek eller ikke.
- Eksempler på ferdigheter som regnes som viktige for at lek og samspill skal gå fint, er: empati, samarbeid, selvkontroll, ansvar og selvhevdelse⁶. Sammen utgjør disse ferdighetene det vi kaller sosial kompetanse.
- Språk og sosial kompetanse henger nøye sammen.
- Når vi legger til rette for mange og varierte erfaringer med språk og samspill, bidrar vi til å styrke barns språk og sosiale kompetanse.

Den voksnes rolle

- Å støtte barns lek handler om å legge til rette for at de skal få tak i nøkler som gir dem tilgang lek, og som de etter hvert kan bruke selv.
- Sensitivitet, et godt blikk og fornuft er viktige stikkord å ha i bakhodet.
- Det finnes ikke én oppskrift på hvordan man kan støtte barn som trenger det. Noen ganger er den voksne tydelig og synlig, og deltar direkte. Andre ganger skal man bare legge til rette og være nærmest usynlig.

Et bevisst språkmiljø

- Et bevisst språkmiljø er helt nødvendig for at alle barna i barnehagen skal få gode språklige vekstvilkår.
- Et bevisst språkmiljø kjennetegnes av voksne som har kunnskap om barns språkutvikling, og som ser og støtter hvert enkelt barn der de er, og som gjør noe med det når de oppdager at barn strever.
- Vi skal være oppmerksomme dersom barn har svak språkforståelse ved 2 år eller ikke kombinerer ord eller bruker setninger ved 33 måneder eller har ufullstendig forståelse av verb ved 5 års alder⁷.

Barn som trenger språklig støtte

- Mange barn som strever med å bli forstått, blir oversett når de tar initiativ til språklig kommunikasjon.
- Negative sosiale strategier: aggresjon eller tilbaketrekking.
- Ettersom barn med svake språklige ferdigheter ofte leker alene og ikke blir værende i lek over tid⁸, kan dette være et tegn på at barnet trenger språklig støtte.

Med blick for språk

- Leken kan gi oss kunnskap om og være et vindu inn til barns språk.
- Å ha et blick for er noe ganske annet enn å bare se.
- Når vi ”lytter med øynene”, blir vi oppmerksomme på ting som vi ellers ikke legger merke til når vi bare ser.
- Det kan se ut som at et barn er i lek, men egentlig er hun på siden eller helt utenfor.

-
- Årsaken til at barn faller utenfor lek, kan ikke alltid spores tilbake til språket.
 - Men dersom det er systematikk i at barn uteblir fra lek, leker ved siden av fremfor sammen eller ikke blir værende i lek, bør man stille seg spørsmålet: hvorfor?
 - Legger vi til rette for at alle har mulighet til å aktivt delta i lek, og hvordan gjør vi det? SÅ kan vi spørre oss: Har barnet nøklene som trengs?

Litteraturliste

1. Tomasello, M. (2003). *Constructing a language: A usage-based theory of language acquisition*. Cambridge, MA, US: Harvard University Press.
2. *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* (2011). Oslo: Kunnskapsdepartementet.
3. Kristoffersen, K.E., Simonsen, H.G., Eiesland, E.A. & Henriksen, L.Y. (2012). *Utvikling og variasjon i kommunikative ferdigheter hos barn som lærer norsk: en CDI-basert studie*. Norsk tidsskrift for logopedi, 58(1), 34-43.
4. Stangeland, E.B., Wagner, Å.K.H. & Reikerås, E.K.L. (2014). *Enspråklige og flerspråklige barns språklige og sosiale fungering i barnehagen*, i Skaftun, Uppstad & Aasen (red.). *Skriv! Les! Artikler fra den andre nordiske forskerkonferansen om skrivning, lesing og literacy*: Fagbokforlaget.
5. Rescorla, L. & Dale, P.S. (2013). *Late talkers: Language development, interventions, and outcomes*. Baltimore, MD: Brookes.
6. Gresham, F.M. & Elliott, S.N. (1990). *Social skills rating system*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
7. Folkehelseinstituttet (2015). *10 ting du bør vite om spesifikke språkvansker*. <https://www.fhi.no/fp/barn-og-unge/utviklingsforstyrrelser/10-ting-du-bor-vite-om-spesifikke-s/>
8. Stangeland, E.B. (in press). *Impact of Language Skills and Social Competence on Play Behaviour in Toddlers*.